

ORZECZNICTWO TRYBUNAŁU KONSTYTUCYJNEGO ZBIÓR URZĘDOWY

Seria B

Warszawa, dnia 1 grudnia 2023 r.

Pozycja 324

POSTANOWIENIE

z dnia 30 marca 2023 r.

Sygn. akt Ts 173/22

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Piotr Pszczółkowski,

po wstępnym rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym skargi konstytucyjnej M.J. o zbadanie zgodności:

- 1) art. 394³ ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296, ze zm.) z art. 45 ust. 1, art. 45 ust. 1 w związku z art. 2, art. 45 ust. 1 w związku z art. 176 ust. 1, art. 176 ust. 1 oraz art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) art. 767⁴ § 1¹ ustawy – Kodeks postępowania cywilnego z art. 45 ust. 1, art. 45 ust. 1 w związku z art. 77 ust. 1 i 2, art. 77 ust. 1 i 2, art. 45 ust. 1 w związku z art. 2, art. 45 ust. 1 w związku z art. 176 ust. 1, art. 176 ust. 1 oraz art. 2 Konstytucji;
- 3) art. 394^{1a} ustawy – Kodeks postępowania cywilnego w zakresie „zwrotu «pierwszej instancji»” z art. 45 ust. 1, art. 45 ust. 1 w związku z art. 176 ust. 1, art. 176 ust. 1, art. 176 ust. 1 w związku z art. 45 ust. 1, art. 2 w związku z art. 45 ust. 1, art. 32 ust. 1 i 2 w związku z art. 45 ust. 1 oraz art. 64 ust. 2 w związku z art. 45 ust. 1 Konstytucji,

p o s t a n a w i a:

odmówić nadania skardze konstytucyjnej dalszego biegu.

UZASADNIENIE

W skardze konstytucyjnej wniesionej do Trybunału Konstytucyjnego 16 sierpnia 2022 r. (data nadania) M.J. (dalej: skarżący), reprezentowany przez pełnomocnika z wyboru, wystąpił z żądaniem przytoczonym w komparycji niniejszego postanowienia na tle następujących spraw.

W pierwszej z nich Komornik Sądowy przy Sądzie Rejonowym w T., w sprawie egzekucyjnej przeciwko skarżącemu prowadzonej z wniosku wierzyciela (Skarbu Państwa – Kancelarii Sejmu RP), postanowieniem z 19 sierpnia 2021 r. (sygn. akt [...]): 1) umorzył z urzędu postępowanie egzekucyjne z powodu bezskuteczności egzekucji; 2) przyznał wierzycielowi koszty zastępstwa prawnego w postępowaniu egzekucyjnym w wysokości 45,00 zł; 3) ustalił koszty niezbędne do celowego przeprowadzenia egzekucji – obciążające dłużnika na kwotę 166,67 zł; 4) rozliczył zaliczkę uiszczoną przez wierzyciela w kwocie 108,20 zł w ten

sposób, że kwotę tę przeznaczył na pokrycie wydatków postępowania oraz 5) wezwał wierzyciela do zapłaty wydatków gotówkowych kwocie 58,47 zł. Skarga, którą skarżący wniósł na postanowienie komornika została oddalona postanowieniem Sądu Rejonowego w T. z 12 października 2021 r. (sygn. akt [...]). Zażalenie na powyższe rozstrzygnięcie zostało natomiast oddalone postanowieniem tego sądu z 30 grudnia 2021 r. (sygn. akt [...]).

Na postanowienie Sądu Rejonowego z 30 grudnia 2021 r. skarżący wniósł zażalenie adresowane do Sądu Okręgowego w K., IV Wydział Cywilny Odwoławczy. Postanowieniem z 12 kwietnia 2022 r. (sygn. akt [...]) Sąd Okręgowy odrzucił je jako niedopuszczalne. W uzasadnieniu wskazał, że w postępowaniu egzekucyjnym kwestię dopuszczalności zażaleń reguluje art. 767⁴ § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. z 2021 r. poz. 1805, ze zm.; dalej: k.p.c.), zgodnie z którym zażalenie na postanowienie sądu przysługuje tylko w przypadkach wskazanych w ustawie. W postępowaniu egzekucyjnym kontrola czynności komornika sądowego następuje w drodze wniesienia skargi (art. 767 § 1 k.p.c.), przy czym sąd rozpoznający skargę działa jako sąd pierwszej instancji. Oznacza to, zgodnie z zasadą dwuinstancyjności każdego postępowania sądowego, że rozpoznanie zażalenia na postanowienie sądu rejonowego wydane w wyniku rozpoznania skargi na czynność komornika sądowego kończy daną sprawę w toku instancji, bowiem sąd rejonowy rozpoznający takie zażalenie działa już jako sąd drugiej instancji. Sąd Okręgowy podkreślił, że w świetle obowiązującego prawa zażalenie na postanowienia wydane w toku postępowania egzekucyjnego rozpoznaje sąd, który je wydał, a nie sąd okręgowy (por. art. 767⁴ § 1¹ k.p.c.). Podzielenie stanowiska skarżącego o dopuszczalności kolejnego zażalenia prowadziłoby do przyjęcia nieakceptowalnego stanu, iż postępowanie przed sądem okręgowym przybrałoby postać nieznanego w polskim ustawodawstwie postępowania trójinstancyjnego.

Na powyższe postanowienie skarżący wniósł zażalenie. Sąd Okręgowy postanowieniem z 13 maja 2022 r. (sygn. akt [...]) odrzucił je także i tym razem jako niedopuszczalne. W uzasadnieniu ponownie wskazał, że zaskarżone postanowienie wydane zostało przez sąd drugiej instancji. Zażalenie na postanowienie sądu drugiej instancji przysługuje tylko wtedy, gdy przepis tak stanowi. Takimi przepisami są art. 394¹ § 1 i 1¹ k.p.c., który ustanawia zażalenie do Sądu Najwyższego i art. 394² § 1 i 1¹ k.p.c., statuujący zażalenie do innego składu sądu drugiej instancji. W żadnym innym przypadku zażalenie od postanowienia sądu drugiej instancji nie przysługuje. W szczególności zaś żaden przepis k.p.c. nie przewiduje dopuszczalności wniesienia zażalenia od postanowienia sądu drugiej instancji o odrzuceniu zażalenia.

Powyższe orzeczenie, wskazane przez skarżącego jako ostateczne w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji, zostało mu doręczone 23 maja 2022 r.

Także i na to postanowienie skarżący wniósł zażalenie. Pismem z 14 lipca 2022 r. Sąd Okręgowy powiadomił skarżącego, że zażalenie „pozostawiono w aktach bez dalszych czynności”.

W drugiej ze spraw, skarżący skierował do Sądu Rejonowego w T. wniosek o ustanowienie pełnomocnika z urzędu celem sporządzenia skargi konstytucyjnej w związku z postanowieniem Sądu Okręgowego w W., wydanym w sprawie o sygn. akt [...]. Postanowieniem z 16 lipca 2021 r. (sygn. akt [...]) referendarz sądowy w Sądzie Rejonowym w T. w I Wydziale Cywilnym oddalił wniosek, wskazawszy, że skarżący nie wykazał, by jego sytuacja materialna nie pozwalała mu na poniesienie w całości kosztów wynagrodzenia profesjonalnego pełnomocnika w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym. Na powyższe postanowienie skarżący wniósł skargę. Postanowieniem z 1 października 2021 r. (sygn. akt [...]) Sąd Rejonowy zaskarżone postanowienie utrzymał w mocy. W piśmie procesowym z 24 października 2021 r. skarżący sformułował wniosek o przywrócenie terminu złożenia wniosku wystąpił o sporządzenie pisemnego uzasadnienia powyższego rozstrzygnięcia. Sąd Rejonowy postanowieniem z 29 października 2021 r. (sygn. akt jw.) odmówił przywrócenia terminu do złożenia wniosku o doręczenie postanowienia z 1 października 2021 r. z uzasadnie-

niem oraz odrzucił wnioski. Skarżący wniósł o pisemne uzasadnienie tego rozstrzygnięcia. Postanowieniem z 24 listopada 2021 r. (sygn. akt jw.) Sąd Rejonowy odrzucił wniosek. W tej sprawie skarżący występował jeszcze kilka razy o sporządzenie i doręczenie mu uzasadnienia postanowienia o odrzuceniu wniosku. Sąd Rejonowy odrzucił wszystkie wnioski (postanowienia z: 19 stycznia 2022 r., 14 lutego 2022 r., 30 marca 2022 r., 7 czerwca 2022 r., sygn. akt jw.). Skarżący został także pouczone, że na postanowienie sądu drugiej instancji w przedmiocie odrzucenia wniosku o uzasadnienie nie przysługuje zażalenie (pisma z 19 kwietnia 2022 r. i 8 czerwca 2022 r.). W piśmie z 22 czerwca 2022 r. skarżący kolejny raz wystąpił o doręczenie postanowienia (z 7 czerwca 2022 r.) z uzasadnieniem. W piśmie z 8 lipca 2022 r. Sekretariat Sądu Rejonowego poinformował skarżącego o „pozostawieniu [na zarządzenie sędziego] wniosku (...) w aktach bez żadnych dalszych czynności jako stanowiący nadużycie prawa procesowego”.

Sędzia Trybunału Konstytucyjnego zarządzeniem z 8 listopada 2022 r. (doręczonym pełnomocnikowi skarżącego 21 listopada 2022 r.) wezwał skarżącego do sprecyzowania przedmiotu skargi poprzez wyjaśnienie: a) czy skarżący w punkcie 2 *petitum* skargi kwestionuje: wskazany w nim (oraz na s. 3 skargi) art. 767⁴ § 1¹ k.p.c., przywołany na stronie 4 i 6 skargi art. 767⁴ § 1 k.p.c., zdefiniowany na stronie 6 jako „przedmiot skargi” art. 767⁴ § 1, 1¹, 2 i 3 ustawy – Kodeks postępowania cywilnego, b) czy przepisy zakwestionowane w punktach 1-3 *petitum* skargi (w związku z tym, że skarżący połączył w jedną skargę konstytucyjną sprawy zakończone dwoma odrębnymi rozstrzygnięciami, które wskazał jako ostateczne) są wspólnym przedmiotem zaskarżenia dla obu spraw. Skarżący został także zobowiązany do uzasadnienia zarzutów niezgodności zakwestionowanych w skardze przepisów z wolnościami lub prawami skarżącego (wyrażonymi w postanowieniach Konstytucji przywołanych w pkt 1-3 *petitum* skargi), z powołaniem argumentów lub dowodów na ich poparcie.

W piśmie procesowym złożonym w Trybunale Konstytucyjnym 28 listopada 2022 r. (data nadania) skarżący odniósł się do zarządzenia.

Skarżący zarzucił, że zaskarżony przez niego art. 767⁴ § 1¹ k.p.c. stanowiący o tym, że zażalenie rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone postanowienie w składzie trzech sędziów, pozbawił go prawa do rozpoznania jego sprawy (w rozumieniu Konstytucji) w toku dwuinstancyjnego postępowania. Wprowadzając dwuetapowe postępowanie przed tym samym sądem naruszył prawo skarżącego do „rzetelnej i oczywistej procedury sądowej w państwie prawa” (art. 2, art. 45 ust. 1 w związku z art. 2 Konstytucji) „w toku dwuinstancyjnego postępowania” (art. 176 ust. 1 Konstytucji), co narusza także „prawo do właściwego sądu II instancji” (art. 45 ust. 1 w związku z art. 176 ust. 1 oraz art. 176 ust. 1 Konstytucji). Według skarżącego zakwestionowany w skardze art. 767⁴ § 1¹ k.p.c. jest niezgodny także z zasadami tworzenia aktów prawnych w demokratycznym państwie prawa (art. 2 Konstytucji), ponieważ nie definiuje sądu rozpatrującego zażalenie jako sądu drugiej instancji. Skutkiem tego jest, jak zarzucił skarżący, sprawowanie wymiaru sprawiedliwości na podstawie „hipotetycznie, domysłnej treści aktów prawnych a nie ich gramatycznego brzmienia”.

Zakwestionowany w skardze art. 394³ k.p.c. jest niezgodny z Konstytucją, ponieważ pozwala uznaniowo karać stronę postępowania za korzystanie z przysługujących jej praw procesowych (zweryfikowania za pomocą „dopuszczalnych prawem środków zaskarżenia” orzeczenia przez sąd drugiej instancji).

Poddany kontroli Trybunału art. 394^{1a} k.p.c. w zakresie, w jakim posługuje się sformułowaniem „pierwszej instancji”, w sposób naruszający konstytucyjne standardy różnicuje natomiast zasady zaskarżalności orzeczeń w zależności od instancji, przed jaką toczy się postępowanie.

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. Stosownie do art. 61 ust. 1 ustawy z dnia 30 listopada 2016 r. o organizacji i trybie postępowania przed Trybunałem Konstytucyjnym (Dz. U. z 2019 r. poz. 2393; dalej: u.o.t.p.TK) skarga konstytucyjna podlega wstępnemu rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym. Służy ono wyeliminowaniu – już w początkowej fazie postępowania – spraw, które nie mogą być przedmiotem merytorycznego rozstrzygania. Trybunał wydaje postanowienie o odmowie nadania skardze dalszego biegu, gdy nie spełnia ona określonych przez prawo wymagań, jest oczywiście bezzasadna, lub gdy braki formalne nie zostały usunięte w ustawowym terminie.

2. W myśl art. 79 ust. 1 Konstytucji przedmiotem skargi konstytucyjnej może być ustawa lub inny akt normatywny, na podstawie którego sąd lub organ administracji publicznej orzekł ostatecznie o wolnościach lub prawach skarżącego albo o jego obowiązkach określonych w Konstytucji. W związku z tym art. 53 ust. 1 pkt 1 u.o.t.p.TK zobowiązuje skarżącego do określenia przedmiotu skargi, tj. do wskazania przepisu ustawy lub innego aktu normatywnego, na podstawie którego wydano w jego sprawie orzeczenie, o którym mowa w art. 79 ust. 1 Konstytucji i w stosunku do którego domaga się stwierdzenia niezgodności z ustawą zasadniczą. Zakwestionowany przepis ma być więc podstawą ostatecznego orzeczenia, zaś jego normatywna treść źródłem naruszenia wolności lub praw występującego ze skargą konstytucyjną.

Skarżący zakwestionował m.in. art. 394^{1a} i art. 767⁴ § 1¹ ustawy z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (obecnie: Dz. U. z 2021 r. poz. 1805, ze zm.; dalej: k.p.c.). Pierwszy z nich ustanawia katalog postanowień, na które przysługuje zażalenie do innego składu sądu pierwszej instancji (zażalenie poziome), drugi stanowi, że w postępowaniu egzekucyjnym zażalenie rozpoznaje sąd, który wydał zaskarżone postanowienie, w składzie trzech sędziów.

Trybunał Konstytucyjny stwierdza, że powyższe przepisy nie były podstawą postanowienia Sądu Okręgowego w K. z 13 maja 2022 r. (sygn. akt [...]), tj. orzeczenia wskazanego przez skarżącego jako ostateczne w rozumieniu art. 79 ust. 1 Konstytucji, ani żadnego z rozstrzygnięć wydanych w sprawie zainicjowanej wnioskiem o ustanowienie pełnomocnika z urzędu.

Należy zauważyć, że postanowieniem z 13 maja 2022 r. Sąd Okręgowy odrzucił niedopuszczalny z mocy prawa środek odwoławczy na postanowienie sądu drugiej instancji o odrzuceniu zażalenia. W tym postępowaniu przedmiotem zainteresowania Sądu Okręgowego była więc zaskarżalność orzeczeń sądu drugiej, a nie pierwszej instancji, o której stanowi art. 394^{1a} k.p.c.

Orzeczenie to nie zostało wydane w toku postępowania egzekucyjnego, o którym mowa w art. 767⁴ § 1¹ k.p.c., gdyż postępowanie to zostało zakończone postanowieniem Sądu Rejonowego z 30 grudnia 2021 r. (sygn. akt [...]). To właśnie tym orzeczeniem Sąd Rejonowy (orzekający w sprawie jako sąd drugiej instancji), na podstawie art. 767⁴ § 1¹ k.p.c. oddalił zażalenie skarżącego na postanowienie sądu pierwszej instancji, oddalające skargę na czynności komornika.

Zaskarżony art. 394^{1a} k.p.c. nie był także podstawą żadnego z orzeczeń wydanych w sprawie zainicjowanej wnioskiem o ustanowienie pełnomocnika z urzędu. Żadne z dołączonych do skargi orzeczeń nie zostało bowiem wydane przez Sąd Rejonowy po rozpoznaniu zażalenia. Trybunał zwraca uwagę, że sąd odmówił skarżącemu przywrócenia terminu do złożenia wniosku o doręczenie postanowienia z uzasadnieniem (postanowienia utrzymującego w mocy postanowienie oddalające wniosek skarżącego o ustanowienie pełnomocnika z urzędu). Z dokumentów przedstawionych przez skarżącego wynika, że nie złożył on w tej sprawie środka odwoławczego.

Mając powyższe na względzie Trybunał Konstytucyjny stwierdza, że analizowana skarga konstytucyjna w zakresie, w jakim jej przedmiotem są art. 394^{1a} i art. 767⁴ § 1¹ k.p.c. nie spełnia podstawowego wymogu wynikającego z art. 79 ust. 1 Konstytucji, a doprecyzowanego w art. 53 ust. 1 pkt 1 u.o.t.p.TK.

Wskazana okoliczność jest, zgodnie art. 61 ust. 4 pkt 1 u.o.t.p.TK, podstawą odmowy nadania rozpatrywanej skardze dalszego biegu we wskazanym zakresie.

3. Skardze konstytucyjnej należało odmówić nadania dalszego biegu także w zakresie, w jakim jej przedmiotem jest art. 394³ k.p.c. Na podstawie tego przepisu zarządzono o pozostawieniu w aktach sprawy bez żadnych czynności niedopuszczalnego *ex lege* zażalenia i wniosku o pisemne uzasadnienie postanowienia (pisma z 8 i 14 lipca 2022 r.). Nie oceniając pod kątem art. 79 ust. 1 Konstytucji charakteru wskazanych pism Trybunał stwierdza, że zarzuty sformułowane w skardze cechuje oczywista bezzasadność. Jeśli bowiem skarżący twierdzi, że „Sąd procedujący w sprawie pozostawił uprawniony środek zaskarżenia bez rozpoznania i nie nadał mu biegu” i w ten sposób „ukarał” skarżącego za korzystanie z „przysługujących mu praw procesowych”, to w rzeczywistości przenosi on ciężar rozważań na płaszczyznę stosowania prawa, która zasadniczo pozostaje poza kognicją Trybunału Konstytucyjnego.

Wskazana okoliczność jest, zgodnie art. 61 ust. 4 pkt 3 u.o.t.p.TK, podstawą odmowy nadania rozpatrywanej skardze dalszego biegu w zakresie, w jakim jej przedmiotem jest art. 394³ k.p.c.

Mając powyższe na względzie Trybunał Konstytucyjny postanowił jak w sentencji.

POUCZENIE

Na podstawie art. 61 ust. 5 u.o.t.p.TK skarżącemu przysługuje prawo wniesienia zażalenia na powyższe postanowienie w terminie 7 dni od daty jego doręczenia.